

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: UIT EN VOOR DE PRAKTIJK: ABR. MEY EN JAMES POLAK; LITERATUUR: M. M. DEEN JR. EN G. J. JACOBS; BESLECHTE GESCHILLEN: Mr. A. E. J. NYSINGH; — UIT HET BUITENLAND: J. E. ERDMAN, JAC. H. KRAMER EN C. J. MEIJER — EFFICIËNTIE: L. POLAK

MEDEWERKERS: H. J. VAN ARKEL, PROF. Mr. Dr. H. W. C. BORDEWIJK, J. P. CROIN, Mr. P. J. DAM, E. VAN DIEN, TH. A. DYRBYE JR., W. H. ELLES, G. W. FRESE, PROF. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN JR., Dr. W. J. HARTMANN, LEONARD JACOBS. S. KONIJN, R. KUIJPER, J. PAARDEKOOPER, — PROF. Dr. N. J. POLAK, J. C. SPANGENBERG, J. E. SPINOSA CATTELA, J. F. STARKE, Dr. A. STERNHEIM, PROF. J. G. CH. VOLMER —

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY

TESSELSCHADESTR 15 - AMSTERDAM, TEL. 26600

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND

TELEFOON 77

GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADruk IS GEORLOOFD, ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS. —

VERSCIJNT MAANDELIJKS. BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—. FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN
JAARGANG

INHOUD

De plaats van de statistiek in de onderneming	Blz.	97
door Mr. Dr. J. H. van Zanten		
De invloed van de mechanisatie op de boekhouding . . .	„	100
door L. Polak (Slot)		
Systeem Matthijssen	„	101
door P. Matthijssen		
De betekenis der interne controle voor den Accountant . .	„	103
door C. J. B. Otte		
Beslechte geschillen	„	106
Red. Mr. A. E. J. Nysingh		
Cessie van schuldvorderingen		
Examenvraagstukken	„	108
Red. Abr. Mey en James Polak		
Prijbsbepaling van aandelen eener N.V. Vraagstuk IV.		
Examen Accountancy C. N.I.v.A. 1926		
Fiscaliteiten	„	110
door J. H. Hageman		
Voorjaarsexamen 1927. Federatief examen van het Ned. Inst. van Accountants en van de Ned. Organisatie van Accountants	„	112
Financieele rekenkunde		
Ontvangen boekwerken	„	112

DE PLAATS VAN DE STATISTIEK IN DE ONDERNEMING

In het laatste November-nummer van dit blad maakte ik, naar aanleiding van inzendingen op statistisch gebied op de T.O.P.A., enkele opmerkingen over de betekenis der statistiek in de onderneming, die de redactie aanleiding gaven, mij uit te noodigen tot eenige nadere beschouwingen over dit onderwerp. Gaarne voldoe ik aan deze uitnodiging, omdat het nuttig kan zijn mijn opvatting, die wellicht wat afwijkt van de gewoonlijk bij de bedrijfshuishoudkundigen heerschende, ook in dit blad eens uiteen te zetten.

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat de betekenis, die de statistiek in de onderneming kan hebben, zich aan den boekhouder-administrateur, die haar ziet, zooals zij zich uit zijn werk als van zelf los maakt, anders voordoet dan aan den statisticus, die haar van buiten het bedrijf uit daarin gaat toepassen op dezelfde wijze hij dat op tal van andere gebieden doet.

Het is niet te verwonderen, dat hij, die de administratie der onderneming als zijn eigenlijk vak beschouwt, waarop hij zich met hart en ziel toelegt en waarvan hij het belang ten volle in-ziet, niet steeds voldoende oog heeft voor de statistiek als een ander, evenzeer interessant vak, zoodat hij niet altijd doorvoelt, wat men daarmee wel bereiken kan, en allicht geneigd is haar betekenis wat beperkt te zien. De statisticus daarentegen, die dit vak beoefent en wel als een speciaal vak, dat zich sinds een eeuw door den arbeid van tal van geleerden en practici heeft ontwikkeld en in geregeld gehouden internationale congressen nog voortdurend wordt uitgebouwd, weet door zijn studie en uit zijn ervaring, hoeveel de statistische methode, goed toegepast, kan opleveren; hij ziet de statistiek in de onderneming slechts als een nieuw hoofdstuk, dat in de laatste jaren aan de vele andere is toegevoegd, en beschouwt de boekhouding dus slechts als een der bronnen voor de statistiek naast de vele andere, waaruit zij heeft te putten.

Ik meen daarom, dat het voor een juist inzicht in hetgeen de statistiek voor de onderneming kan doen, noodig is, niet na te gaan, hoe zij uit de administratie groeit, zooals dat in leerboeken wel geschiedt, maar te vragen, welke plaats aan haar, als eigen, van de bedrijfshuishoudkunde afgescheiden vak met een eigen methode en een eigen praktijk op tal van gebieden, in de onderneming moet worden toegepast.

Statistiek dan is niet alleen het samenstellen van overzichten van een aantal gegevens over een aantal maanden of jaren uit de boekhouding en het berekenen van eenige percentages en gemiddelden, zooals men dat wel in boekhoud-leerboeken vermeld vindt. Dit werk is inderdaad slechts een begin van statistiek, slechts een deel der taak, die zij in de onderneming kan verrichten en die geheel overeenkomt met haar taak in het staatsbestuur.

Om deze te omschrijven is het goed uit te gaan van den aard en het doel der statistiek, als afzonderlijk vak beschouwd.

Wat is dus statistiek? In het algemeen gezegd: massa-waarneming ten einde verschijnselen vast te stellen en *de oorzaken daarvan op te sporen*. Zij onderzoekt dus massa-verschijnselen, wel te onderscheiden van verschijnselen van het individu en zich openbarende als „constanten" in een reeks van individueele waarnemingen. Dat b.v. de omzet in een maand of een jaar

grooter is geweest dan in een andere maand of jaar, is geen resultaat van de statistiek, maar van de boekhouding; resultaat van de statistiek is het, wanneer uit een lange reeks van waarnemingen een zekere „constante” of „normale” toeneming van den omzet wordt bepaald of als men door het resultaat van een reclamemaatregel in een groot aantal gevallen waar te nemen, een zeker verband tusschen reclame en toeneming van den omzet, een gemiddelden invloed van een reclamemiddel constateert. De productie van een werkplaats in een fabriek in een bepaalde periode is resultaat der boekhouding; de productiviteit van den arbeider en de kosten van een uur arbeid zijn de resultaten van de statistiek.

Deze voorbeelden zullen onze bedoeling wel voldoende duidelijk maken. Men zal er onmiddellijk uit zien, dat de statistische methode zich slechts laat toepassen, als de waargenomen massa of het aantal waarnemingen zoo groot is, dat het mogelijk is een „normale”, een „type” daarin te vinden, doordat de toevalligheden, die aan weerszijden daarvan voorkomen, wegvallen, kortom als de wet van de groote getallen kan worden toegepast.

In den regel zal dat alleen in de groote ondernemingen het geval zijn; in de kleine onderneming komt men niet ver boven de boekhouding uit; hier constateert men alleen den loop der zaken, zoo noodig in vergelijking met dien in andere perioden, maar zal men de verklaring van dien loop buiten de statistiek om moeten vinden.

Duidelijker wordt dit alliecht, als wij nagaan, op welke wijze de statistiek in de praktijk werkt (waarbij wij dus de statistische wetenschap, n.l. de methodenleer, de studie, hoe het massa-onderzoek in het algemeen en in elk bijzonder geval moet worden opgezet, buiten beschouwing laten).

De praktijk der statistiek nu omvat drie groepen van handelingen, n.l. 1e. de verzameling van gegevens; 2e. de bewerking daarvan en het vaststellen der resultaten en 3e. het brengen dier resultaten in een zoodanigen vorm, dat zij, ten wier behoefte de statistiek wordt samengesteld, daarvan gebruik kunnen maken.

Bij alle drie „phrasen” van het onderzoek heeft de statisticus een zelfstandige taak te vervullen. Gaan we ze achtereenvolgens na.

De belangrijkste is ongetwijfeld de eerste, die der verzameling van de gegevens. Zij omvat de vaststelling, welke gegevens verzameld zullen worden, de vaststelling, hoe de verzameling zal plaats hebben, en ten slotte deze zelf.

Een groot onderscheid maakt het, of men te doen heeft met wat men gewoonlijk noemt primaire statistiek, d.w.z. met een onderzoek, dat door den statisticus is opgezet voor een door hem zelf gesteld doel, dan wel met secundaire, waarbij men gebruik maakt van gegevens, die de administratie voor haar eigen doeleinden voortbrengt, doch die tevens voor statistische bewerking in aanmerking komen, waarbij de statistiek dus slechts een secundaire plaats inneemt. In het laatste geval zijn natuurlijk de handen van den statisticus gebonden en kan hij niet anders dan roeien met de riemen, die hij nu eenmaal heeft; het betreft hier de statistiek, waartoe degene overgaat, die meer speciaal met de administratie is belast en, als deze het hare heeft gekregen, tot de conclusie komt, dat zijn cijfers zich ook voor statistische overzichten leenen, maar die dan ook niet verder kan geraken dan tot wat die cijfers nu eenmaal mogelijk maken.

De zelfstandige statisticus gaat omgekeerd te werk. Hij begint na te gaan, welke gegevens noodig zijn, waarbij hij zich dus het onderwerp van het onderzoek duidelijk voor oogen heeft te stellen. Dat onderwerp heeft in de onderneming steeds twee zijden; een bedrijfshuishoudkundige en een statistische; de eer-

ste rakende het gebruik, dat van de cijfers zal kunnen worden gemaakt, de tweede rakende de technische en de financiële mogelijkheid der verwezenlijking van wat wordt gewenscht, de vraag dus, hoe men de gegevens zal verkrijgen, wat zal moeten worden opgeteekend, wat het onderzoek zal kosten en of het belang van het resultaat tegen de kosten opweegt. Staat vast, wat onderzocht zal worden, dan zal de statisticus aan elk onderdeel der administratie, dat gegevens, die noodig zijn, kan produceeren, daarvoor de aanwijzingen moeten geven.

Hiernit volgt, dat de statistiek behoort bij de leiding der onderneming. Is deze zoo groot, dat de administratie in afdelingen is gesplitst, die ieder desgewenscht statistische gegevens kunnen produceeren, dan kan eerst recht niet aan iedere afdelingschef worden overgelaten, hoever hij hierin wil gaan, 1e. omdat het niet zeker is, dat de leiding niet meer (of ook minder!) gegevens noodig heeft dan aldus worden verkregen en 2e. omdat het herhaaldelijk noodig kan zijn gegevens van verschillende afdelingen (inkoop en kas, inkoop en magazijn, verkoop en loon, productie en loon, enz.) met elkaar te vergelijken en hierop bij de verzameling der gegevens moet worden gerekend.

Ten opzichte van de tweede phase, de bewerking, is de taak van den statisticus minder belangrijk, omdat de statistische methode, de sorteering en telling, in verschillende opzichten parallel loopt met methoden, die tegenwoordig ook in de administratie worden gebruikt. Voor de primaire statistiek zal dan alliecht van reeds aanwezige machines gebruik kunnen worden gemaakt en de aanwijzingen van den statisticus zullen zich dus veelal kunnen beperken tot datgene, waarop bij de inrichting van telkaarten en formulieren en de invulling daarvan speciaal ten behoeve van de statistiek moet worden gelet.

Veel belangrijker is zijn functie weder bij de derde phase, de vaststelling en het in behoorlijken vorm brengen van de resultaten. Daarbij moet dus eerst worden vastgesteld, welke vergelijkingen zullen worden gemaakt, met name of men zal vergelijken: 1e. één verschijnsel in de onderneming in verschillende perioden; 2e. verschillende verschijnselen in de onderneming met elkaar over dezelfde periode; 3e. verschijnselen in de onderneming met verschijnselen buiten de onderneming, voor welk laatste dus officieele en andere statistieken op verscheidend gebied (geld- en goederenbeweging, oogsten, loonen, prijzen, en derg.) geregeld moeten worden bijgehouden en geraadpleegd.

Vervolgens moet worden bepaald, op welke wijze deze vergelijkingen het zuiverst kunnen worden gemaakt, zoodat de verschijnselen, die men zoekt, het sprekendst naar voren komen. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van verhoudingscijfers (gemiddelden, percentages, indexcijfers) en beoordeeld moet worden, welke van deze het beeld het meest juist weergeven.

En eindelijk zullen deze vergelijkingen ook door grafieken moeten worden voorgesteld en wel op eenvoudige wijze voor intern gebruik, op grootere schaal en meer pakkend voor reclame- en tentoonstellingsdoeleinden, grafieken, die dikwijls het verschijnsel nog scherper laten zien dan cijfers. Om tot zuivere voorstellingen te komen is ook hier de kennis van den vakman noodig (men vergelijkte onze opmerkingen over de T.O.P.A. in het Novembernummer).

In dit korte overzicht is, naar mijn meening, een geheel program voor het werk van den zelfstandigen statisticus neergelgd. Enkele voorbeelden van bij uitstek statistische onderzoekingen, die boven de administratie uitgaan, mogen dit nog verduidelijken.

Het is een bekend feit, dat de verkoop in een kleinhandel, die een zoodanigen omvang heeft, dat statistiek mogelijk is (warenhuis), een uitgebreid veld van statistisch onderzoek aanbiedt. Reeds de bewerking uit de verkoopbons, waarbij reke-

ning moet worden gehouden met verkoop à contant, met enkelvoudige en centraalbonds, bezorging aan huis, retourzendingen en ruiling, stelt, indien men depouilleering wenscht per afdeeling, per verkooper, wellicht zelfs per artikel of groep van artikelen, en berekening van het aantal koopers, het per koper bestede bedrag, en dat wel per dag, per week, per maand, per jaar, uit een oogpunt van organisatie hooge eischen.

Wat de resultaten betreft zal men van al deze onderdeelen, bij een over een langeren tijd voortgezette bewerking, in de eerste plaats moeten vaststellen de gemiddelde toename in het algemeen, wat men den „secular trend” pleegt te noemen, den „normalen groei”, waarmee bij de beoordeeling van toe- of afnemingen in bepaalde perioden steeds is rekening te houden; en verder den gemiddelden omzet van elken dag of elken datum, zoodat men het resultaat van een bepaalden dag met zijn gemiddelde kan vergelijken of ook door den zoogen. „chain index” de opeenvolging der dagen met hun ups en downs in den omzet kan bepalen (inzinkingen, stille en drukke dagen). Deze gegevens vormen dan de basis voor de beoordeeling van den invloed van allerlei omstandigheden en door de onderneming zelf getroffen maatregelen op den omzet. In het bijzonder geldt dat voor de reclame, waarvan men eenerzijds in het algemeen het effect kan bepalen zoowel op de afdeeling of zelfs de artikelen, voor welke reclame is gemaakt, als op andere afdelingen en artikelen, die er tevens van profiteeren, door dit effect te vergelijken met dezelfde perioden, waarop zij niet of anders werkte, derhalve door na te gaan, wat bij den normalen groei de omzet zou zijn geweest; anderdeels door verschillende vormen van reclame met elkaar te vergelijken ten opzichte van hun werking op den omzet om aldus den besten vorm te vinden.

Een tweede voorbeeld. Een statistiek van den inkoop, den verkoop en de kasbeweging over een behoorlijk langen tijd moet ten slotte inzicht geven in de verspreiding der geldbehoefte van de onderneming over de verschillende tijden van het jaar. Als uit de eerste geput worden de gegevens omtrent de bedragen naar de tijdstippen van bestelling, levering en betaling, uit de tweede omtrent de dagelijkse ontvangst, dan moeten deze — in verband gebracht met de eigenaardigheden der zaak, o.a. wat betreft seizoen-aan- en verkoopen — een gemiddelde opleveren van ups en downs in de betalingsverplichtingen en de dekkingsmogelijkheid daarvan uit den verkoop, waardoor precies bekend wordt, wanneer de geldbehoefte groot, wanneer zij gering is, zoodat een prikkel ontstaat om den inkoop aldus te regelen, dat zooveel mogelijk met eigen geld wordt gefinancierd niet alleen, maar ook het renteverlies zoo gering mogelijk blijft.

Derde voorbeeld. In elke onderneming, waar bezorging van goederen plaats heeft, is deze, alweder zoodra de omvang daarvan groot genoeg is, slechts behoorlijk te organiseren, als zij op statistische gegevens is gebaseerd, welke dan betrekking moeten hebben op hoeveelheid en gewicht der vervoerde goederen, de plaatsen der bezorging, de capaciteit der auto's en andere vervoermiddelen, het aantal uren, dat deze dienst kunnen doen, het bezineverbruik, enz. Van soortgelijken aard is de statistiek, waarop b.v. de werkverdeling van handelsreizigers in den groothandel kan worden gebaseerd en die betreft de af te leggen bezoeken, de gemeenten, die bezocht worden, de afstanden en de tijden, noodig in elke gemeente en voor elk bezoek.

En ten vierde. Een van de voornaamste statistieken in een fabriek is wel die der loonen, zoowel ter beoordeeling van de „Konkurrenzfähigkeit” ten dezen opzichte als in verband met de productiviteit van den arbeid. Voor het eerste is kennis noodig van de contractloonen en van de weekinkomens, waarmee de werklieden naar huis gaan, welke dan kunnen worden ver-

geleken met de loonen in andere ondernemingen, in andere vakken en eventueel zelfs in buitenlandse ondernemingen van denzelfden aard. Voor het tweede is noodig berekening van hetgeen een uur arbeid gemiddeld aan de onderneming kost ter vergelijking met wat gemiddeld in een bepaalde werkplaats of aan een bepaald werkstuk per uur is verricht. Voor beide vormt zoowel de organisatie der statistiek door middel van telkaarten als de vaststelling der resultaten een uitgebreid studieveld.

Ik koos deze voorbeelden uit het rijke materiaal ¹⁾ om te laten zien eensdeels, dat de statistiek, zeker, nauw grenst aan, zelfs voor een deel samenvalt met de bedrijfshuishoudkunde, maar dat zij toch ongetwijfeld een eigen terrein heeft, waarop speciale kennis is vereischt, die zoowel een wetenschappelijke als een praktische zijde heeft, het terrein n.l. van het opsporen van verschijnselen en van hun oorzaken, die *alléén* door toepassing der statistische methode kunnen worden gevonden; anderdeels om nog duidelijker aan te toonen, dat wat zij doet behoort tot de outillage der leiding, aangezien het deze is, die met haar resultaten, evenzeer als met die der bedrijfshuishoudkunde, moet werken en dus vrijelijk over haar moet beschikken.

Dit komt hierop neer, dat aan de leiding, wil zij goed geoutilleerd zijn, moet verbonden zijn een statisticus van professie, die in staat is haar voor te lichten over deze drie punten: 1e. of het mogelijk is cijfergegevens, die zij wenscht te bezitten, te verkrijgen; 2e. zoo ja, welke maatregelen daartoe noodig zijn, waarvoor hij dus aan allen, die eraan kunnen meewerken, de vereischte bevelen heeft te geven; en 3e. of de kosten, aan de verzameling der gegevens verbonden, niet uitgaan boven het nut, dat men ervan kan hebben. In de onderneming is natuurlijk de samenstelling van een statistiek slechts geoorloofd, als zij hetzij ten minste haar kosten uitspaart of wel ten minste haar kosten weer inbrengt door vermeerdering van den omzet.

Zoo noemen wij als statistieken, die op de onkostenrekening sparen, die, waaruit een betere regeling van expeditie of bezorging voortvloeit; waaruit een controle en een betere regeling van den inkoop resp. van het werk der handelsreizigers volgt; welke tot een betere regeling der kasbeweging leidt; welke de productiviteit van den arbeider in de fabriek verhoogt. Statistieken, die den omzet doen toenemen, zijn o.a. die, welke een effectvolle reclame bewerken, b.v. ook door het aanvullen van stille tijden of stille dagen; die, waardoor controle op de prestaties van het verkoopend personeel wordt verkregen; die, waardoor in den groothandel bestellingen kunnen worden gecombineerd en voordeliger geplaatst, enz.

Al zal het volstrekt niet altijd mogelijk zijn vooruit precies te berekenen, wat een statistiek zal opleveren, en zullen zoowel tegen- als ook meevallers voorkomen (want zij leert ook vaak onverwachte verschijnselen kennen), toch mag van den statisticus worden verwacht, dat hij in staat is de leiding in dit opzicht behoorlijk voor te lichten.

Maar hij behoeft geenszins te wachten, totdat hem een behoefte aan gegevens wordt kenbaar gemaakt; hij zal de leiding ook attent moeten maken op gegevens, die er reeds zijn of waarvan de verzameling voordeel kan opleveren, met dien verstande, dat de leiding toch steeds de beslissing heeft.

Zoo heeft de statisticus een groote verantwoordelijkheid en kan hij zijn taak slechts vervullen, als hij tevens economisch en bedrijfshuishoudkundig onderlegd is. Er is hier, naar mijn meening, in de toekomst een groot arbeidsveld voor universitair in die richting opgeleide jongelui weggelegd.

¹⁾ Ik vermeldde b.v. niets omtrent de statistiek in het bankwezen noch omtrent de al te zeer verwaarloosde statistiek bij de brand- en inbraakverzekering en evenmin iets omtrent land- en tuinbouwbedrijven.

Dit brengt mij ten slotte tot de beantwoording van de alliecht bij den lezer opgekomen vraag, of ik nu meen, dat iedere onderneming een statisticus zal moeten aanstellen. Ik hoop, dat uit mijn betoog wel duidelijk zal zijn geworden, dat een dergelijke aanstelling naar mijn meening eerst aan de orde komt, als de gegevens, die de administratie aanbiedt ter beoordeeling van den gang van zaken, zoo omvangrijk en — door haar splitsing in eenigermate zelfstandige afdeelingen — zoo ongelijk van aard worden, dat de leiding zonder hulp niet meer in staat is ze samen te vatten en ze te vergelijken met elkaar en met gegevens buiten de onderneming. Zeker zal aan dezen toestand nog een periode voorafgaan, waarin de leiding zelf nog wel in staat zal zijn de aanwijzingen te geven, noodig om te verkrijgen wat zij behoeft, maar het is mijn besliste overtuiging — bevestigd trouwens door hetgeen men reeds in een toenemend aantal ondernemingen met een statistische afdeling ziet gebeuren — dat bij het steeds grooter worden der zaak ten slotte een speciale vakkundige noodig is, bekwaam om statistische onderzoekingen te ontwerpen en te organiseren en met voldoende algemeene ontwikkeling en kennis om de resultaten in een behoorlijken vorm te brengen, ze te beoordeelen en ze te zien in het licht van algemeene verschijnselen, waarvan de kennis uit andere bronnen wordt verkregen.

Het gaat hier precies als met de statistiek bij rijk en gemeente. Ook daar was het oorspronkelijk (in het begin der 19e eeuw) de administratie, die de gegevens, welke zij bij haar werk toch reeds verkreeg, dienstbaar maakte aan de statistiek. Bij de verdere ontwikkeling van het staats- en het gemeentebestuur bleken deze incidenteele gegevens niet aan de behoefte te voldoen en daarna werd de statistiek uit de verschillende deelen der administratie losgemaakt en langzamerhand naar een speciaal zelfstandig statistisch bureau overgebracht. Deze procedure is in de verschillende landen nog niet beëindigd.

Zoo zal het in het bedrijf evenzeer gaan. Op hoe hooger plan de leiding komt te staan (men denke ook aan de samenwerking van ondernemingen, kartels, trusts, die geleid moeten worden), des te meer zal het noodig worden de statistiek uit de administratie los te maken, meer personen te vormen, die tot het boven geschetste werk in staat zijn en die dan tevens zullen kunnen samenwerken met hun collega's bij de openbare lichamen, een samenwerking, die ongetwijfeld voor beide partijen, het particuliere bedrijf en het staats-, provinciale en gemeentebestuur vruchten zal kunnen afwerpen.

Ik denk b.v. aan zoo uiterst moeilijke statistieken als die van de productie, den in-, uit- en doorvoer, de loonen, waarbij de ambtelijke statisticus zooveel kan profiteeren van de voorlichting door den ondernemingsstatisticus en daartegenover deze kan bevorderen, dat de ambtelijke statistiek voor het particuliere bedrijf de meest mogelijke bruikbaarheid verkrijgt.

Naar mijn wijze van zien, staan wij hier nog eerst aan het begin van een ontwikkeling, welke het voor allen, die zich voor een goede organisatie der leiding van de onderneming interesseeren, noodig maakt op de plaats, welke de statistiek daarin behoort te nemen, het oog gevestigd te houden. VAN ZANTEN

DE INVLOED VAN DE MECHANISATIE OP DE BOEKHOUDING

(Slot)

Literatuurlijst

1. The American Digest of Business Machines by James H. Mac Carthy American Exchange Service 35 S. Dearborn-street Chicago U.S.A.

2. Das Orga Handbuch, Handbuch der Büro-Maschinen, Verlag der Büro Industrie Berlin S.W. 19.
3. Büro-Maschinen Dauer Lexicon in Kartothekform und Bezugsquellen Kartei für Bürobedarfs und Organisationsgeräte, „Organisation“ Verlagsgesellschaft m.b.H. Berlin W. 66.
4. Die Rechenmaschinen und das Maschinenrechnen, von K. Lenz.
5. Die Schreibmaschine und Ihre Entwicklung von R. Martin.
6. Modern methods in the Office by H. J. Barrett.
7. Office Organisation and Management by Dicksee and Blain.
8. Manual of duplicating methods by various office machines by W. Desbrough.

De nummers 6, 7 en 8 zijn vrij beperkt en oppervlakkig.

Bijzonderheden over nieuwe machines treft men verder regelmatig aan in de volgende tijdschriften:

Administratieve Arbeid (Hollandsch).

Office Appliances (Amerikaansch).

Büro Bedarf Rundschau (Duitsch).

Naschrift

In het Januarinumnummer van dit maandblad schreef de Heer M. C. Wintersteijn een artikel „Beginselen van wetenschappelijk Bedrijfsbeheer toegepast op de administratie”, waarin gedeeltelijk hetzelfde onderwerp, dat door mij in het bovenstaand artikel besproken werd, werd behandeld. De Heer W. behandelde den theoretischen kant, los van de praktijk, terwijl ik trachtte een theorie op te bouwen, waarbij met de mogelijkheden en moeilijkheden van de praktijk rekening wordt gehouden. Ik vond het voor de lezers van het maandblad wenschelijk in dit naschrift op de zeer gewichtige verschilpunten in beide artikelen te wijzen. Het meest belangrijke is wel het eerste.

De Heer W. schrijft op bladz. 2 laatste alinea van het hoofdstuk „De juiste man op de juiste plaats”:

„Om de grootst mogelijke resultaten te bereiken, zal men om de bekende machines het administratieve systeem moeten opbouwen, en niet machines zoeken, geschikt voor een ontworpen administratie. Slechts in het eerste geval zal men volledig profijt kunnen trekken van alle eigenschappen der machines”.

Deze stelling is wellicht juist voor een machineverkooper, maar niet voor een accountant. De administratie dient opgebouwd te worden naar de behoeften van het bedrijf. De wijze waarop de administratie zal worden bijgehouden kan en mag nooit van overwegenden invloed zijn op de ontworpen administratie. Bij kleine onbelangrijke onderdeelen der administratie zal men soms tot een compromis kunnen komen, maar de machines als uitgangspunt te nemen, is m.i. absoluut foutief.

De tweede opmerking die ik zou willen maken, betreft de laatste alinea van het hoofdstuk „Belooningstelsel” op pag. 3.

Hier schrijft de Heer W.:

„Wanneer nu het dagtotaal niet constant is, en dat zal in de meeste gevallen zoo zijn, is het niet goed mogelijk een vaste dagtaak op te leggen; waar nu in de administratie bovendien de kwaliteit van het werk een zeer belangrijke factor is, zal de invoering van taakloon slechts in enkele gevallen mogelijk zijn. In afwijking van het Taylorstelsel zal dus naar andere factoren voor de loonbepaling gezocht moeten worden. Als daar zijn: Verhouding tusschen prestatie en taak, speciale bekwaamheden, talenkennis, oplettendheid, vaardigheid, enz.”

Ik zie niet in, waarom ook in machinale boekhoudingen die gerechtvaardigd zijn, dat zijn dus die, waarin constant een groot